

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת ביצה

פרק ראשון

פתיחה למסכת ביצה

נכתב בסייעתא דשמיא
על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ
ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

© כל הזכויות שמורות למחבר

אתר "תורת אמך" www.toralishma.org

פתיחה למסכת ביצה

מסכת ביצה עוסקת בהלכות יום טוב. הלכות אלו נוהגות מהתורה ששה ימים בשנה: ראשון ושביעי של פסח, ראשון ושמיני של סוכות, שבועות וראש השנה.

ימים טובים דומים לשבת, שניהם נקראים "מקראי קדש" ושניהם אסורים במלאכה. הדמיון ביניהם בא לידי ביטוי אף במונח "שבת" שמצאנו שהתורה קוראת בו ליום טוב ["וספרתם לכם ממחרת השבת" (ויקרא כג, טו)]. אבל יש הבדל מהותי בין יום טוב לבין שבת. קדושת השבת אוניברסאלית, קדושתה טבועה בכריאה מששת ימי בראשית, ואילו יום טוב יונק את קדושתו מקדושת עם ישראל. להבדל זה משמעות כפולה:

א. קידוש המועד. קדושת השבת קבועה מבריאת העולם, וקדושת ימים טובים מותנת בעם ישראל שיקדש ראשי חודשים. לכן בתפילת השבת נאמר: "מקדש השבת", ובתפילת ימים טובים נאמר: "מקדש ישראל והזמנים" – הקב"ה מקדש את עם ישראל המקדש את הזמנים [הגמ' במסכת ראש השנה (ח:)] מחדדת נקודה זו בצורה ברורה: "אין בית דין של מעלה נכנסין לדין אלא אם כן קידשו בית דין של מטה את החדש". אף בית דין של מעלה "כפור" למועדים הנקבעים על ידי עם ישראל].

ב. מהות קדושת המועד. עיקר קדושת המועד נובעת ממצות עליה לרגל [לקמן נתייחס לראש השנה שאין בו עליה לרגל]. מצוה זו מחייבת כל אדם מישראל להתארח בבית ה', ועם ישראל זוכה ברגלים לקרבת א-להים מיוחדת. בזמננו אין אנו זוכים לעליה לרגל, אבל יסוד המועד, כקרבה של אדם מישראל להקב"ה קיים גם היום. חכמים ביטאו נקודה זו בתפילת המועדים, ולכן ברכת קדושת היום פותחת ב"אתה בחרתנו מכל העמים" – קדושת המועד מעורה בבחירה של עם ישראל כעם סגולה.

הבדלים אלו בין שבת לבין יום טוב באים לידי ביטוי בהלכות יום טוב:

א. גדר מלאכה ביום טוב שונים מגדרי מלאכה בשבת [כשנעסוק בגדרי מלאכה נרחיב בנקודה זו].

ב. מצות שמחה. בשבת אין מצות שמחה, וביום טוב יש מצות שמחה. מצות שמחה ביום טוב נובעת מהמפגש בין עם ישראל לאביהם שבשמים, ואין דבר המשמח יותר מקרבה לחי העולמים [הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ו)] פוסק שראש השנה אינו יום של "שמחה יתרה", כיוון שהוא יום דין. ניתן להוסיף שאין שמחה יתרה כיוון שאין מצות עליה לרגל].

ג. מצות עליה לרגל [בראש השנה אין מצות עליה לרגל, אבל המפגש מתקיים. אין אנו זוכים להתארח בביתו, אלא הוא "יורד" אלינו ודן אותנו על כל מעשינו].

ד. "חציו לה' וחציו לכם". ביום טוב יש חיוב "חציו לה' וחציו לכם" ובשבת אין חיוב כזה. קדושת יום טוב נובעת מהדבקות בה' – ולכן צריך להקדיש את היום לה', ומהשמחה שדבקות זו גורמת – ולכן צריך להקדיש את היום "לכם" – לשמחתכם. למעשה, משלבים שני חיובים אלו, ומחלקים את היום חציו לה' וחציו לכם.

ה. קידוש היום. בשבת יש חיוב מהתורה ל"זכור את יום השבת לקדשו". ביום טוב החיוב, לרוב הראשונים, מדרבנן. קדושת המועד מבוססת כולה על עם ישראל שמקדשה, ולכן אין חיוב מהתורה לחזור ולזכור את קדושת המועד. קדושת שבת קבועה מעצמה, ולכן עם ישראל צריך לזכור את קדושת השבת¹.

מסכת ביצה עוסקת בעיקר בארבעה נושאים:

- א. דיני מלאכה ביום טוב.
 - ב. דיני מוקצה בשבת וביום טוב.
 - ג. דיני תחומין.
 - ד. דיני שני מועדים הסמוכים זה לזה.
- דיני שני מועדים הסמוכים זה לזה מרוכזים בפרק ראשון, דיני תחומין מרוכזים בפרק החמישי, שאר הנושאים מפוזרים על פני כל המסכת. אנו נלמד את המסכת על פי סדרה, ונשתדל לגבש את הסוגיות המפוזרות לנושאים מסודרים.

¹ הרמב"ם [הלי שבת פכ"ט הי"ח] כותב: "כשם שמקדשין בלילי שבת ומבדילין במוצאי שבת כך מקדשין בליל ימים טובים ומבדילין במוצאיהן... שכולם שבתות ה' הן". ניתן להבין מדבריו שחיוב קידוש ביום טוב מהתורה. עיין מנחת חינוך [מצוה לא אות טז] הדין בנקודה זו.